חזר רבי יהודה ודנו דין אחר נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה אמרו לו אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו שאנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה שתק ר' יהודה אמר רב יוסף היינו דאמרי אינשי כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא [א](אמר אביי) סרדנא בסדני יתיב מדויל ידיה משתלים רבא אמר גירא בגירי מקטיל מדויל ידיה משתלים: וחכ"א [א]מפרר וזורה וכו': איבעיא להו היכי קאמר מפרר וזורה לרוח ומפרר ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה [ב]ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא ר' יוסי אומר [ב]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים ואיבעיא להו היכי קאמר שוחק וזורה לרוח ושוחק ומטיל לים או דילמא שוחק וזורה לרוח אבל מטיל לים בעיניה אמר רבה מסתברא ע"ז דלים המלח קא אזלא לא בעי שחיקה חמץ דלשאר נהרות קאזיל בעי פירור א"ל רב יוסף [ג]אדרבה איפכא מסתברא ע"ז דלא ממיסה בעי שחיקה חמץ דממיס לא בעי פירור תניא כוותיה דרבה תניא כוותיה דרב יוסף תניא כוותיה דרבה היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח היה מהלך בספינה מפרר ומטיל לים תניא כוותיה דרב יוסף היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח היה מהלך בספינה שוחק ומטיל לים שחיקה קשיא לרבה פירור קשיא לרב יוסף שחיקה לרבה לא קשיא הא לים המלח הא לשאר נהרות פירור לרב יוסף לא קשיא הא בחיטי הא בנהמא: **מתני'** [ד]חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל [ה]אסור בהנאה שנאמר [ו]לא יראה לך שאור: **גמ'** מני מתניתין לא רבי יהודה ולא רבי שמעון ולא רבי יוסי הגלילי מאי היא דתניא חמץ [ז]בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלאו תוך זמנו עובר עליו בלאו וכרת דברי רבי יהודה

רבי

חמץ ישנו בבל תותירו. לא יראה ולא ימצא: **אשם תלוי.** בא על ספק כרת כגון חלב ושומן לפניו ושגג באחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל ואם שחטו ואירע בו פסול או נותר פליגי ר' יהודה ורבנן בשילהי פרק בתרא דתמורה[ד] לר' יהודה בקבורה לרבנן בשריפה: **חטאת העוף הבא על הספק.** כגון הפילה ספק ולד ספק אינו ולד אינה אוכלת בקדשים שמא ולד הוא עד שתביא כפרתה. העולה באה על תנאי אם ילדתי הרי היא לחובתי ואם לאו הרי היא נדבה. וחטאת העוף מביאתו על הספק ואין כאן משום חולין בעזרה דמקראי נפיק במסכת נזיר בפרק מי שאמר (דף כט.) ואסורה באכילה שמא חולין היא ומליקתה שויה נבילה ופליגי בה רבי יהודה ורבנן בפרק בתרא דתמורה[ד] חטאת העוף הבא על הספק תשרף רבי יהודה אומר יטילנה לאמה: **ואתה אומר בקבורה.** אאשם תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר ואע"ג שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת והוא בבל תותירו: **כפא דחטא נגרא.** כף בוך שחקק האומן בתוכו ישרוף את לשונו ואת חכו בחרדל. לישנא אחרינא ישרוף הומי"ר בלע"ז כמו שורפה חיה בע"ז (דף כט:): **סדנא.** נגר עושה סד לשום בו רגלי אסירים כמו ותשם בסד רגלי (איוב יג): **מדויל ידיה משתלים.** מהרמת ידו וממלאכתו משתלם שכרו כשנמצא גנב: **גיראה.** עושה חצים: **או דילמא.** לרוח הוא דבעי פירור שמא ילקטו שלם וימצאנו אחר ויאכלנו אבל לים מטיל בעיניה דממיס[ה] וימוק מאליו. לשון שחיקה שייך במתכת ולשון פירור שייך בפת: **ים המלח.** [ו][הנקרא מי"ר בטיא"ה] אין ספינה עוברת בו: **בעי פירור.** שמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו: **לא ממסה.** אין המים ממסות אותו: **תניא כוותיה דרבה.** דחמץ בעי פירור: **תניא כוותיה דרב יוסף.** דע"ז בעי שחיקה: **בחיטי.** שהחמילו בעי פירור כלומר פיזור שלא יתנם בשק ויזרקם אלא יפזרם על פני המים שלא יוכל אדם ללקטן מעל פני המים: **מתני' משום שנאמר לא יראה לך.** בגמרא[ז] מפרש לה משום קנסא דעבר עליה משום בל יראה: **גמ' בין לפני זמנו.** משש שעות עד שתחשך: [א]**לאחר זמנו.** משעבר הפסח עובר עליו בלאו ואם אכלו אינו ענוש כרת ולקמן [ע"ב] מפרש ללאו: **תוך זמנו.** במועד:

ומשעה

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר. הא דקרי ליה השתא דין אחר טפי מהני דלעיל אומר ריב"א משום דהשתא אין צריך לאיסור אכילה והנאה וענוש כרת אלא בלא דבל תותירו לחודיה מלינו למילף דלימיה בכולהו: **וחמץ** הרי הוא בבל תותירו. תימה לר"י היכי עביד לעיל קל וחומר מנותר שאינו בבל יראה ובל ימצא והא חשיב הכא בל תותירו כמו בל יראה ואומר ר"י דמכל מקום נראה דעביד שפיר קל וחומר דנותר אינו בבל יראה דמיד שהותיר עובר ושוב אינו עובר אבל חמץ אפי' לאחר שהותיר עובר בכל שעה בבל יראה:

אמרו לו אשם תלוי יוכיח. תימה לרשב"א לדבריהם דרבנן דאמרו שהם בשריפה אמאי לא ילפינן חמץ מנותר שהוא בשריפה ואומר ר"י דמשמע להו[ט] הנותר בשריפה ולא כל איסורין שבתורה בשריפה ואפי' חמץ: **ואתה** אומר בקבורה. טעמא דר' יהודה דריש בת"כ מה קדש הוא הוא בשריפה ולא חטאת עוף ואשם תלוי בשריפה:

ותנן נמי גבי ע"ז. אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי דפרק כל הצלמים (ע"ז מג:) אי נמי מתני' דהכא א"ש כרבנן דהתם דאמרו לו אף היא נעשה זבל ומגדל צמחים ורחמנא אמר לא ידבק בידך וגו' והא דשרו הכא היינו משום דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה וכי האי גוונא לאו דרך הנאה היא אבל בע"ז לא כתיב אכילה ואסור אפי' שלא כדרך הנאה: **חמץ** דלשאר נהרות. דלא מלינו שהיה שונה בשום מקום גבי חמץ ים המלח אבל גבי ע"ז אשכחן בכמה דוכתין כי האי דלעיל יוליך הנאה לים המלח הלכך סתם ים דתני גבי ע"ז הוי ים המלח מיהו לרבה מועלת שחיקה בשאר נהרות מדקאמר בסמוך כאן בים המלח כאן בשאר נהרות: **איפכא** מסתברא. לשון איפכא אינו מיושב דמה שייך איפכא כיון שרבה משוה אותם: **ע"ז** דלא ממיסה בעי שחיקה. לכאורה משמע דלרב יוסף בעי שחיקה אפילו בים המלח דמסתמא אמאי דקאמר רבה אין צריך שחיקה דהיינו בים המלח קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ועוד אי בשאר נהרות דוקא קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ולא בים המלח ולא פליג ארבה בע"ז אלא בחמץ א"כ מאי קאמר תניא כוותיה דרב יוסף ומאי קאמר נמי שחיקה קשיא לרבה ולפי זה לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקמצריך להוליך לים המלח ואין נראה דהא ר' יוסי מייתי ראיה מויזר על פני המים משמע דמהניא שחיקה בשאר נהרות ועוד דבכל מקום דמוליך ים המלח בע"ז ובשאר דוכתין לא מזכיר שחיקה ובכמה דוכתין מלינו דקתני ים המלח ואפי' הכי מהני בשאר נהרות דבסוף כל הצלמים (ע"ז מט:) תנן ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואמרינן התם בגמרא גבי תבית שקול ד' זוזי ושדי לנהרא וכן בנזיר (דף כד.) ובמעילה (דף יא.) תנן גבי מפריש מעות לנזיר ומת יוליך לים המלח ואמרינן גבי הקדש בעי ים המלח ובערכין (דף כט.) אמרינן גבי הקדש שקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא לכך נראה דגם לרב יוסף לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות כמו לרבה אלא דרבה סבירא ליה דמטיל לים סתם דע"ז היינו ים המלח ובלא שחיקה כדתנא רישא גבי צורת לבנה וצורת חמה ובכמה דוכתי יוליך לים המלח ורב יוסף מוקי לה בשאר נהרות ועל ידי שחיקה מדלא תני בהדיא יטיל לים המלח וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות וא"ת לרבנן דלית להו בע"ז (מפרר) [שוחק] וזורה לרוח מה יעשו מע"ז אטו כל שעה יוליך לים המלח דלרבנן לא מהני שחיקה בשאר נהרות דקתני התם אמרו לו משם ראיה הרי הוא אומר ויזר על פני המים לא נתכוין משה אלא לבודקן כסוטה ומדאיצטריך להאי טעמא מכלל דלא מהני שחיקה בשאר נהרות וטעמא לפי שהמים מוליכים אותו על ידות הנהר ויש לומר דלרבנן מפרר וזורה לרוח במקום שאין מגדל צמחים [ב] וכן אמרינן התם:

רבי

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ג מהלכות חמץ הלכה יא סמג עשין לט טוש"ע א"ח סימן תמה סעיף א:

נט ב מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ו טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף יד:

ס ב מיי' שם הל' ו ופ"ג מהל' חמץ הלכה יא סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תמה סעיף א:

סא ד מיי' פ"ד מהלכות חמץ הלכה א ג טוש"ע א"ח סי' תמח סעיף א:

סב ה מיי' פ"א מהל' חמץ הל' ד סמג לאוין עו טוש"ע שם סעיף ג:

סג ו מיי' שם הלכה ח:

◆

לעזי רש"י

הומי"ר. לגמוא על ידי שאיפה.

מי"ר בוטיא"ה. ים המלח.

◆

רבינו חננאל (המשך)

שורפין החרדל שלו. וכן היה ר' יהודה אומר אילולי לא השיבוהו מדבריו לא היו משתקין אותו. פי' סרנא, כמו היה יושב בספינה, או באפרא. והם כבלים שנותנין ברגלי הכלואים בבית הכלא. גיראה. האומן העושה החצים. וחכמים אומרים מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא, ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח ומטיל לים. ואיבעי [להו מפרר] ומטיל לים, שוחק ומטיל לים, או כשמטיל לים לא בעי לא פרירה ולא שחיקה. ופשיט רבה כי החמץ דאזיל אפילו בשאר נהרות לעולם צריך פירור, אבל ע"ז דלים המלח הוא דאזיל לא בעי פירור. ואקשינן עלה, והתניא היה מהלך במדבר שוחק וזורה לרוח, בספינה שוחק ומטיל לים. ומשני הא דתניא שוחק בשאר נהרות, כי קאמינא אנא דע"ז לא צריכה שחיקה, שמשליכה לים הגדול. רב יוסף אמר חמץ כשמשליכין אותו לים לא בעי פירור, אבל ע"ז לעולם בעי שחיקה. ואקשינן עלה והתניא היה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח בספינה מפרר ומטיל לים. ומשנינן הוא דתניא מפרר בחטים, כי קאמינא דלא בעי פרירה בנהמא והלכתא כרבה דאמר חמץ בעי פירור.

מתני' חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר כו'. תוספתא ישראל וגוי שהיו באין בספינה [וחמץ ביד ישראל] הרי זה מוכרו לנכרי או נותנו לו במתנה וחוזר וקונהו ממנו אחר הפסח ובלבד שלא יערים עליו ויתנו לו במתנה גמורה רשאי ישראל לומר לגוי עד שאתה לוקח מנה במנה קח במאתים שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר' שמעון ולא

מסורת הש"ס

א) [נ"ל אביי אמר], ב) ע"ז מג:, ג) [עירובין סד:], ד) [דף לג.], ה) בס"א: דממאים, ו) רש"ל, ז) [לקמן כט.], ח) [לעיל כז.],

◆

תורה אור השלם

1. מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ:
שמות יג ז

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בין לפני וכו' שתחשך בין לאחר זמנו כצ"ל והד"א: (ב) תוס' ד"ה ע"ז וכו' צמחים והכי אמרינן התם:

◆

מוסף רש"י

ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח. שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה (ע"ז מג:).

◆

רבינו חננאל

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר, נותר הרי הוא בבל תותירו, וחמץ הרי הוא בבל תותירו, מה נותר טעון שריפה אף חמץ טעון שריפה. אמרו לו חטאת העוף הבאה על הספק ואשם תלוי לדבריך יוכיחו שהן בבל תותירו, כדכתיב לא יניח ממנו עד בקר. ואנו אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה. דתנן בסוף תמורה. אשם תלוי ישרף, ר' יהודה אומר יקבר, חטאת העוף הבא על הספק ישרף, ר' יהודה אומר יטילנה לאמה. ותניא כיצד אמר רבי יהודה יטילנה לאמה, מנתחה אבר אבר, ומשליכה לפני אמה ומתגלגלת ויורדת לנחל קדרון. ת"ר אשם תלוי וחטאת [העוף] הבאה על הספק וחולין שנשחטו בעזרה, ר' יהודה אומר יקברו ר' שמעון אומר ישרפו. שתק ר' יהודה. ירושלמי אשם תלוי כשיטתך יוכית, שאסור באכילה ובהנאה וחייבין עליו כרת ויש בו זמן, ואתה אומר בקבורה ולא בשרפה, שתק ר' יהודה. פירושו אשם תלוי שנודע לו אחר שחיטה. וחטאת העוף הבאה על הספק, שנודע לו אחר מליקתה. דתנן בכריתות פ' המביא אשם חטאת העוף הבאה על הספק אם משנמלקה נודע לו הרי זו תקבר. שתק ר' יהודה, היינו דאמרי אינשי כפא דחטא נגרא כו'. פירוש כמו משל אומרין בני אדם, הכף שחטטו בני אדם וחקקו, כי חטט וחקק אחד הוא, כגון החוטט בגרזן לעשות לו סוכה בתוכו, שורפין החרדל שלו, כלומר שאלו לא מצאו הכף שחקקו לא היו